

Инвазивните растения – сериозна опасност за природата, населението и икономиката

Автор(и): ас. Мирослава Вълкова, ИПАЗР „Н. Пушкиров“ – София

Дата: 18.11.2016

През последните десетилетия интересът към навлизането и разпространението на чужди видове растения все повече нараства. Почти всички европейски държави ревизират състава на своята флора, разработват различни стратегии за опазване на биологичното разнообразие и контролиране на тези „нашественици“ – инвазивните чужди видове растения, които създават проблеми не само на природата като цяло, а и на местното население и икономиката. В разработването на тези мерки се включват не само различни по специалност учени, но и юристи, икономисти и експерти от различни държавни и неправителствени организации.

Инвазивните чужди видове се определят като една от основните причини за загуба на биологичното разнообразие, защото унищожават местни видове и популации. Те вредят на човешкото здраве, нанасят големи щети на националните икономики и предизвикват необратими промени в природата. Разходите за европейската икономика, причинени от инвазивните видове, се очаква да бъдат най-малко 12 млрд. евро годишно в области като здравеопазване, селско стопанство и инфраструктура.

През последното столетие броят на установените чужди видове растения нараства прогресивно в много територии на света. Планинските вериги, моретата и реките са разделили популациите и са способствали за разцвѣта на биологичното разнообразие. Разширяването на международната търговия и пътуванията обаче са разрушили тези бариери в световен мащаб, като са позволили пряк контакт между видовете. Това създава конкуренция за ценни храни и местообитания. И докато местните видове са устойчиви на местните вредители или болести, те често нямат никаква или имат само малка естествена защита срещу чужди организми, като по този начин могат да бъдат буквално заличени.

Инвазивните видове се срещат във всички форми и размери. Повечето от тях с неевропейски произход са внесени умишлено, включително дървета и култури, които са по-устойчиви или растат по-бързо, декоративни градински растения. Оставайки без контрол, те се саморазселват в природата, като някои разширяват територията си и представляват сериозна заплаха за естествените видове и съобщества. Бързото им разпространение е резултат от биологията им – образуват обилно семена с голяма жизненост, която запазват с години, имат ефективни механизми за разпространение, нарастват бързо и могат да се приспособяват към разнообразни екологични условия.

Влиянието на инвазивните видове растения е значително. Те са изключително конкурентоспособни в естествените местообитания на местните видове; предизвикват промени в почвеното съдържание, като извличат хранителни вещества и вода от почвата; влияят на светлинния режим в местообитанието, което населяват и променят структурата му; хибридизират с близки родственици от естествено разпространените видове; довеждат редките видове до изчезване; преносители са на болести; оказват сериозно влияние върху здравето на човека – предизвикват алергии, други са отровни и контактите с тях или използването им предизвикват сериозни проблеми. Чуждите видове предизвикват и големи икономически разходи, които са резултат от преки загуби на селскостопанска продукция или от увеличаване на разходите за провеждане на ефективна борба с тях.

В момента в Европа съществуват повече от 1000 чужди видове растения от 213 семейства, като доминират са големите и в световен план семейства: *Asteraceae* (692 вида), *Poaceae* (597), *Rosaceae* (363), *Fabaceae* (323) и *Brassicaceae* (247). 34% от интродуцираните видове са с азиатски произход, 23% и 22% са съответно от Северна и Южна Америка, а 17% – от Африка. От 1992 г. ЕС е изразходвал над 58 млн. евро по 180 проекта за борба с инвазивните видове и възстановяване на щетите, които те причиняват. За сравнение – САЩ оценяват изразходваните от тях средства за борба с биологичните нашественици на около 80 млрд. евро годишно. Според последните проучвания в България се срещат 21 вида инвазивни растения, като най-голяма заплаха за биоразнообразието, природата и човека са: *Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Amorpha fruticosa*, *Bidens frondosus*, *Elodea nuttallii*, *Fallopia bohemica*, *Opuntia humifusa*, *Paspalum distichum*, *Robinia pseudoacacia*.

Извеждането на борбата с някои от тези инвазивни видове растения може да бъде много трудна и продължителна. Повишаването на информираността за тези „нашественици“ сред обществеността е условие за спечелването на тази битка. Най-важна е превенцията на чуждите видове растения. За целта първо трябва да се идентифицират тези чужди видове, за които съществува потенциална възможност да се проявят като инвазивни. Това е необходимо, за да не се позволи на потенциално инвазивни видове да се превърнат в инвазивни. От особена важност за контрол на инвазивните видове са ранното предупреждаване, познаването на международните и националните правила за предпазни мерки и спазването им, засиленият митнически контрол и добрата координация с фитосанитарните служби.

Когато даден инвазивен вид е вече широко разпространен, единственият начин за борба с него е прилагането на специфични мерки за борба, които трябва да са съобразени с неговите биологични, екологични характеристики и особености, както и със спецификите на различните местообитания и екосистеми, в които се е разпространил. Най-добрият подход е интегрирано използване на различните методи за контрол (механичен, химичен, биологичен), в резултат на задълбочени екологични проучвания, редовен мониторинг и внимателна координация с всички заинтересувани страни.

Чуждите видове растения са един от приоритетите на множество международни организации, към които са формирани специализирани работни групи, отдели и др., които провеждат научни изследвания, разработват нормативни документи, поддържат информационни масиви (EPPO, FAO); финансират се различни проекти, чрез които се разработват бази данни за наличието на чужди видове растения, техния инвазивен потенциал, пътища на проникване и подходящи мерки за контрол и ограничаване на разпространението им (DAISIE, GRIS, GISD, NOBANIS, ESENIAS и др.). България е активен участник във всички международни инициативи и е ратифицирала всички документи, свързани с чуждите инвазивни видове.

Съвсем отскоро, само преди месец, Европейската комисия направи важна стъпка за спиране на загубата на биологично разнообразие, като прие списък на инвазивните чужди видове, които засягат Съюза, в съответствие с Регламент (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета. Това е списък с приоритетни видове, които изискват съвместни действия за предотвратяване, намаляване или смекчаване на неблагоприятното им въздействие и за значително подобряване на ефективността на европейската политиката по отношение на търговските правила на вътрешния пазар. Държавите членки трябва да изпълняват мерки по превенция, ранно откриване и бързо ликвидиране на нови инвазии и управление на вече широко разпространени инвазивни чужди видове, включени в списъка. Изброените чужди видове вече не могат да бъдат умишлено отглеждани, транспортирани, възпроизвеждани или освобождавани в природата. Списъкът може да се намери на официалния сайт на Европейската комисия.

